

(Ur *Sektbarn – de utvalda för paradiset*, kapitel 'Barns rätt, grundläggande behov och religionsfrihet,' sidan 365-394)

Barns rätt, grundläggande behov och religionsfrihet

Som framkommit i boken finns det många grupper och extrema rörelser som bryter mot FN:s barnkonvention. Den statliga utredningen *Barnets Bästa i främsta rummet* från 1997 beskriver barnkonventionen så här:

Barnkonventionen kan sägas utgöra vår tids samhälleliga barnperspektiv eftersom den uttrycker världssamfundets kollektiva syn på barn och ungdomar. Konventionens grundsyn, som innebär att varje barns rätt att utan diskriminering få sina rättigheter respekterade, principen om barnets bästa, vikten av att lyssna till barnet och alla barns rätt till liv och utveckling, formar en hållning till barn på det internationella planet. Det krav Barnkonventionen ställer på världens stater är att detta förhållningssätt, detta barnperspektiv, skall genomsyra alla beslut som rör barn.

Barnets Bästa i främsta rummet; Genomförandet av barnkonventionen, SOU 1997:116, s. 72.

I socialtjänstlagen, SoL 14 kap. 1§, står det tydligt att var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd, ska anmäla detta till socialtjänsten. Med "var och en" menas släkt, vänner, grannar och alla andra runt barnet.

Dessutom har alla myndigheter där verksamheten berör barn och ungdomar, till exempel hälso- och sjukvård, skola och socialtjänst, enligt lag en skyldighet att så fort som möjligt anmäla när de får reda på något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa för att hjälpa ett barn. Detta slås fast i socialtjänstlagen, SoL 14 kap. 1§ andra stycket.

Även om man inte med säkerhet vet hur allvarlig barnets situation är ska en anmälan göras. Det är ett tjänstefel enligt brottsbalken ifall en myndighet eller enskild tjänsteman inte bryr sig om att anmäla att ett barn far illa. Skyldigheten att anmäla är ovillkorlig och får inte dröja på grund av att man vill vänta och se eller göra egna bedömningar. Även svårbedömda och obestyrkta uppgifter ska anmälas om det verkar som om ett barn kan vara i behov av hjälp eller stöd från socialnämnden.

Trots dessa mycket tydliga regler och lagar, visar all forskning och uppföljning att misstankar om att barn far illa sällan anmäls. Personal inom hälso- och sjukvård, barnomsorg och skola tvekar, avvaktar och "vågar inte se" av hänsyn till föräldrarna. Men även när de misstänkta fallen anmäls är myndigheterna dåliga på att följa upp dem och anmälningarna avskrivs ofta utan att utredas. En bidragande orsak kan vara att våld och sexuella övergrepp mot barn inte ens tas upp inom till exempel socionom- och juristutbildningen.

Att ingen ser barnen och deras behov i dysfunktionella familjer är i och för sig ingenting nytt. I avhandlingen *Att växa upp i våldets närhet. Ungdomars berättelser om våld i hemmet* av Katarina Weinehall, berättas till exempel om tonåringar som vuxit upp i familjer där de själva och deras mammor blivit misshandlade. Det gick inte att hjälpa de unga, trots ibland omfattande insatser från socialtjänsten. Orsaken till detta var att varken deras föräldrar eller de själva berättade hur situationen verkligen var, antagligen beroende på att den unges lojalitet främst är till föräldrarna, trots allt. Det verkar som om de flesta lagar och regler omkring barns rätt och välfärd redan finns, det handlar bara om att börja tillämpa dem.

Vid mina samtal med dem som vuxit upp i en sekt, ställde jag ofta den självklara frågan varför de inte hade polisanmält de övergrepp de blivit utsatta för. Ingen av dem såg det som ett alternativ. Antingen trodde de att det hade gått för lång tid eller

så ansåg de att en anmälan skulle vara utsiktslös och inte leda till någonting. De var övertygade om att vare sig socialtjänst, polis, åklagare eller domstol skulle tro på vad de berättade. Deras sekt hade kommit undan så många gånger förut och de visste precis hur duktiga de var på att ljuga för sin omvärld. Ibland hade de själva varit med om att iordningställa och lägga ut dessa "dimridåer" inför myndigheternas granskande ögon. De visste vad de hade emot sig, både från sekten och ute i samhället. Genomgående upplevde de en stor brist på förståelse och kunskap från omvärlden, därför hade de flesta gett upp tanken på någon rättvisa eller rättslig prövning överhuvudtaget.

Förutom att vissa grupper i sin barnuppfostran bryter mot konventioner och allmänna normer, handlar det även om regelrätta lagbrott mot barn, till exempel när det gäller aga. Att rättsligt pröva övergrepp som har begåtts inom ett stort kollektiv, till exempel vad ett antal vuxna gör mot flera barn, är ett område som lagstiftaren inte har övervägt. Enligt gällande lagstiftning går det alltså inte att kollektivt åtala några vuxna inom en grupp för fysisk eller psykisk misshandel mot ett barn eller flera, vilket också advokat Leif Ericksson så tydligt påpekar i vårt samtal längre fram i boken. Här går det till exempel att jämföra med en syskonskara på tre barn, där föräldrarna döms för misshandel av *ett* av barnen och detta barn blir omhändertaget enligt LVU – Lagen om vård av unga. Även om det eventuellt finns skäl att misstänka att resten av syskonskaran också kan bli utsatta för samma misshandel, är inte detta ett juridiskt hållbart skäl för att frånta föräldrarna vårdnaden om dessa barn; det måste finnas en anmälan och tydliga bevis.

Våra lagar som ska skydda barnen i samhället är alltså upprättade med förutsättningen om en *individuell* prövning, både när det gäller förövare och offer. Det krävs alltid specifika bevis för varje fall av övergrepp mot ett barn, precis som vid andra brott. Barnmisshandel förekommer i alla kulturer och samhällsskikt och den gemensamma svårigheten är att det ofta saknas vittnen när barn utsätts för brott.

Det innebär att barnets egna vittnesmål får en avgörande betydelse vid anmälan och utredning av brottet, vilket troligtvis är det största skälet till att så få anmälningar om övergrepp på barn leder till åtal. Ett barns vittnesmål, ifall nu barnet vågar eller vill vittna, väger helt enkelt inte lika tungt som en vuxen persons vittnesmål.

Ett annat skäl kan vara att många helt enkelt inte vill inse att barn faktiskt misshandlas i vårt samhälle. Bevisen för barnmisshandel är givetvis ännu svårare att få fram när det handlar om övergrepp i ett slutet kollektiv, där alla skyddar varandra och där omvärlden alltid ses som ett ondsint hot. Även om enskilda sektmedlemmar anser det vara fel att ett eller några barn utsätts för övergrepp eller behandlas illa, verkar det finnas en inbyggd spärr mot att anmäla och berätta detta för myndigheterna eller polisen. Regel nummer ett i en sekt är att skydda den egna gruppen mot alla yttre hot. När det gäller gruppens överlevnad helgar ofta ändamålet medlen, enligt vad mina intervjupersoner berättat.

För ett barn finns dessutom alltid konkreta hot om fysisk eller psykisk bestraffning, ifall barnet avslöjar något till utomstående personer. Det är kanske den främsta orsaken till att det finns få fällande domar när det gäller just övergrepp mot barn i sekter. En annan orsak är generell okunnighet bland jurister kring både sekter och våld mot barn. Brott mot barn utreds tyvärr sällan på ett professionellt sätt.

FN:s barnkonvention och sekter

FN:s generalförsamling antog barnkonventionen år 1989 och Sverige godkände konventionen 1990. Barnkonventionen är inte en lag i Sverige till skillnad mot en del andra länder, vilket kanske kan vara förvånande. I Sverige anses istället

barnkonventionen vara inkorporerad i gällande svenska lagar till skydd för barn. Bara två stater i världen har inte godkänt barnkonventionen, Somalia och USA.

Enligt Johanna Schiratzki i *Barnrättens grunder* har flera andra länder däremot gjort stora och omfattande reservationer – Afghanistan, Brunei, Iran, Indonesien, Kuwait, Mauretanien, Oman, Qatar, Saudiarabien och Syrien. Dessa länder har reserverat sig mot alla delar av konventionen som är oförenliga med religiös rätt eller lokal lagstiftning.

Reservationer mot artiklarna 14, om barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet, och artikel 21, om barnets bästa i samband med adoption har också gjorts av en rad stater. Johanna Schiratzki skriver att ett av de skäl som förs fram i den amerikanska debatten om att godkänna barnkonventionen, är uppfattningen att konventionen urgröper föräldraauktoriteten och ökar risken för konflikter i familjen.

Enligt bland annat den norska barnrättsjuristen Turid Berger, bryter många sekter eller isolerade trossamfund mot flera artiklar i barnkonventionen.

Utifrån denna boks livsberättelser skulle jag vilja lägga till några artiklar till Turid Bergers lista, på områden där det verkar som att några grupper systematiskt bryter mot dessa artiklar.

- Artikel 15 – barnets rätt till föreningsfrihet.
- Artikel 17 – barnets rätt till massmedier och tillgång till information.
- Artikel 26 – barnets rätt till social trygghet och socialförsäkring.
- Artikel 27 – barnets rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling.

Rekreations- och fritidsverksamhet.

- Artikel 32 – barnets rätt till skydd mot ekonomiskt utnyttjande och mot att utföra arbete som kan vara skadligt eller hindra barnets utbildning eller äventyra barnets hälsa eller fysiska, psykiska,

andliga, moraliska eller sociala utveckling.

- Artikel 34 – barnets rätt till skydd mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp.
- Artikel 36 – barnets rätt till skydd mot alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende.
- Artikel 37 – barnets rätt till skydd mot att utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.
- Artikel 39 – barnets rätt till alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning av ett barn som utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp; tortyr eller någon annan form av grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, eller väpnade konflikter. Sådan rehabilitering och sådan återanpassning skall äga rum i en miljö som befrämjar barnets hälsa, självrespekt och värdighet.

Artikeln 39 visar bland annat de rättigheter och den hjälp från samhället som en person kan – eller borde kunna – förvänta sig, efter att de övriga artiklarna i FN:s barnkonvention på olika sätt har blivit kränkta under deras uppväxt i en sekt.

Sammanfattningsvis kan man befara att en del sekter bryter mot så många som 18 väsentliga artiklar i FN:s barnkonvention, enligt min egen beräkning.

FN:s barnkonvention finns på <http://www.bo.se>.

Enligt lag är det ingen skillnad mellan äga och misshandel. Redan 1966 jämställdes dessa i Sverige. År 1958 förbjöds lärare att äga sina elever och 1979 införde Sverige som första land i världen ett totalförbud mot äga och annan kränkande behandling av barn, såväl i hemmet som i skolan.

Ett genomgående tema från många människor uppvuxna i extrema fundamentalistiska grupper och sekter har varit att de under sin barndom utsatts för äga och annan typ av fysisk eller psykisk misshandel. Alla tycker inte heller att fysisk

bestraffning är något felaktigt, utan menar att aga var en välbehövlig del i uppfostran, något "som de minsann inte mått dåligt av". Inom många av dessa grupper hänvisar man ibland i predikningar till att aga och misshandel inte är samma sak. Min erfarenhet är att det inom dessa rörelser anses som *misshandel* att slå ett barn i okontrollerat, direkt raseri. Att däremot ge ett barn *aga*, som visserligen också är en kroppslig bestraffning, ses inte som misshandel, eftersom den kroppsliga bestraffningen sker kontrollerat i Guds namn och inte under påverkan av den vuxnes affekt och ursinne. Den allmänna, förespråkade modellen verkar vara att barnet agas när den vuxne har sina känslor under kontroll. För barn är våld alltid plågsamt och skräckfyllt, men frågan är om inte en förälders oberörda attityd nästan är värre. Några av mina intervjupersoner har till exempel varit tvingade att säga förlåt, tacka högt och tydligt och ge sin förövare en kram efteråt. Vägrade barnet göra detta, blev det utsatt för mer aga, tills det "böjde sig och lydde". I ett fall blev personen som barn slagen med ett avkapat vitt plaströr för elkablar, som förvarades på en speciell plats i hemmet, i säkert förvar tills nästa gång.

Smisk på stjärten, örfil, att ruska, skaka, slita, nypas, luggas, hota, låsa in ... Vad menas egentligen med barnmisshandel? Den statliga utredningen från Kommittén mot barnmisshandel reder ut begreppen i *Barnmisshandel – att förebygga och åtgärda*, SOU 2001:72 och skriver:

Barnmisshandel är när en vuxen person utsätter ett barn för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov. Med barn avses varje människa under 18 år.

I samma rapport konstaterades att 18 000 barn regelbundet får stryk med tillhyggen i Sverige och att åtta procent av landets föräldrar uppgav att de använde aga mot sina barn. Det var vanligare att barn som var födda utomlands utsattes för våld, jämfört med barn födda i Sverige, vilket förklarades med andra attityder till barnaga.

Liknande attityd till barnaga har även många sekter. Varje form av kroppslig bestraffning räknas alltså som fysisk barnmisshandel.

Psykisk misshandel ger skador som ofta är svårare att läka än de fysiska och det kan ha en förödande inverkan på barnets utveckling. Psykisk misshandel skadar ofta barnets självkänsla och kan ge påtagliga effekter när barnet blir äldre. Kommittén mot barnmisshandel konstaterar, inte helt överraskande, att de psykiska effekterna för ett barn blir mer omfattande om hotet eller faran kommer från en person som barnet söker kärlek och omsorg av, än om hotet kommer från en främling. Det konstateras också att det i alla former av fysiska övergrepp mot barn, inklusive sexuella övergrepp, ingår psykisk misshandel.

I regeringens proposition 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer* beskrivs mer konkret vilka handlingar det kan handla om.

Riksdagen beslutade sedan enligt regeringens proposition i juni 2003, SFS 2003:408 följande: fysiskt våld innebär, förutom varje form av fysisk bestraffning, att ett barn av någon annan orsakas kroppsskada, sjukdom, smärta eller blir försatt i vanmakt eller annat liknande tillstånd.

Det kan dels innebära slag med eller utan tillhyggen, att nypa, sparka, knuffa, kasta, lugga, riva eller bita barnet, trampa på barnet eller tvinga in föremål i barnets mun. Att förgifta, bränna, skälla, riva, försöka dränka eller kväva ett barn är också fysiskt våld och övergrepp. Här beskrivs också *shaken baby syndrome*, en speciell form av fysisk barnmisshandel som består av skador som uppkommer vid kraftig skakning av spädbarn.

Psykiskt våld innebär att barnet systematiskt utsätts för nedvärderande omdömen, nedbrytande behandling eller avsiktligt känslomässigt lidande. Det kan handla om orimligt hårda bestraffningar, förlöjligande, hån, nedvärdering, avvisning,

utfrysning, orimliga krav, konstant vägran att lyssna på barnets synpunkter, påtvingad isolering från sociala kontakter och åldersanpassade aktiviteter. Fostran till asocialt beteende eller kriminalitet eller att barnet tvingas se eller höra våld och hot i sin närmiljö hör också hit.

Sexuella övergrepp mot barn innefattar alla former av sexuella handlingar som påtvingas ett barn av en annan person. Allt ifrån verbala sexuella anspelningar, att blotta sig för barnet eller titta på pornografiska bilder och film tillsammans med barnet, fysisk kontakt med sexuellt betonade smekningar eller att barnet tvingas utföra onani på en annan person. Den allvarligaste formen av sexuella övergrepp kan handla om fullbordade vaginala, anala eller orala samlag.

Kränkning innebär att en person i ord och handling behandlar barnet på ett nedlåtande sätt eller angriper barnets personlighet, till exempel att på ett förnedrande sätt kommentera barnets utseende, språk, begåvning, förolämpa barnet fysiskt eller verbalt inför kamrater eller vuxna, säga att barnet är odugligt eller att syskon är mycket sötare eller mer framgångsrika, läsa barnets dagbok, frysa ut barnet eller liknande. Fysisk och psykisk misshandel samt sexuella övergrepp innebär alltid att barnet kränks.

Fysisk försummelse innebär att förälder, oftast under lång tid, skadar eller äventyrar ett barns fysiska hälsa eller utveckling genom att underlåta att ge barnet god fysisk omsorg, till exempel hygien, mat, lämpliga kläder, vila och sömn, skydd och husrum med mera. Dit hör också avsaknaden av behövlig medicinsk vård, tandvård, skydd mot olycksrisker eller riskfylld miljö, till exempel miljöer med skadligt hög bullernivå eller miljöer med drogmissbruk och hög alkoholkonsumtion.

Psykisk försummelse är när barnets psykiska hälsa skadas genom att barnet inte får sitt grundläggande behov av uppmärksamhet, fostran, vägledning, tillhörighet, stimulans och utveckling tillgodosett, att vara otillgänglig och känslomässigt likgiltig för barnet, vilket innebär en flytande gräns mot psykisk misshandel.

*

En del människors envisa argument om att det bara har varit positivt för dem att bli agade som barn och att det alltid varit för deras eget bästa, faller platt när man tittar på de senaste tio årens forskning i ämnet. Samstämmiga forskare gör klart att det överhuvudtaget inte finns någonting positivt med denna form av barnuppfostringsmetod. Istället har man kunnat se starka samband mellan barn som blir utsatta för misshandel och sociala, emotionella, beteende- och kognitiva anpassningsproblem, både under barndomen och i vuxenlivet. Ibland får övergrepp och misshandel av barn även konsekvenser inte bara för barnen själva, utan även för familjer och samhället under en hel livstid, kanske i generationer.

Givetvis får inte alla övergrepp och misshandel av barn långtidseffekter, det är individberoende och påverkas av en mängd faktorer, som: barnets ålder och grad av utveckling när övergreppet eller försummelsen inträffar, typ av övergrepp (fysisk misshandel, försummelse, sexuellt övergrepp, till exempel) regelbundenheten, längden och svårighetsgraden av övergreppet relationen mellan offret och hans eller hennes förövare

(Chalk, Gibbons, & Scarupa, *The Multiple Dimensions of Child Abuse and Neglect: New Insights into an Old Problem*, 2002)

Idag vet man också att barnmisshandel under en förälders egen barndom medför en risk för att han eller hon använder samma metoder på sina egna barn. Den senaste forskningen bevisar att det sker en förändring i barnets hjärnfunktioner i samband med fysisk och psykisk misshandel. (Läs exempelvis artikel från 18/2 2016, [BBC News, The PTSD brains of children and soldiers](#))

Många av dessa förändringar har ett samband med stressreaktioner, vilket inte är så förvånande. De neurobiologiska förändringarna belyser många av de emotionella och beteendemässiga svårigheter som en del fysiskt och psykiskt misshandlade barn uppvisar, till exempel hyperaktivitet och ett aggressivt beteende. Ibland visar sig fysisk och psykisk misshandel ha skadat hjärnas utveckling. Detta kan resultera i försämrad fysisk, mental och emotionell utveckling (Perry, *Childhood Experience and the Expression of Genetic Potential: What Childhood Neglect tells us about Nature and Nurture*, 2002).

Det finns även andra psykologiska konsekvenser av fysisk och psykisk misshandel: isolering, rädsla och oförmåga att lita på vuxna, kan enligt forskarna hålla i sig hela livet. Så många som 80 procent av unga vuxna, vilka hade blivit misshandlade som barn, diagnostiserades att ha åtminstone en psykisk störning vid 21 års ålder och led av depression, ångest, ätstörningar och självmordstankar (Silverman, Reinherz, & Giaconia, *The Long-Term Sequelae of Child and Adolescent Abuse: A Longitudinal Community Study*, 1996).

Andra emotionella problem som kan kopplas till övergrepp på barn är panikångest, medvetandestörning, ADHD och posttraumatiskt stressyndrom, PTSD (Teicher, *Wounds that Time won't Heal: The Neurobiology of Child Abuse*, 2000). Även det sociala beteendet kan påverkas negativt.

Det verkar som det finns en större risk för problem under ungdomsåren, då studier visar att åtminstone 25 procent av dessa barn troligtvis kommer att få olika problem, såsom brottslighet, tonårsgraviditet, låga akademiska prestationer, droger och psykiska problem (Kelley, Thornberry & Smith, *In the Wake of Childhood Maltreatment*, 1997).

Det finns också en förhöjd risk för ungdomsbrottslighet och vuxenkriminalitet, enligt en studie från National Institute of Justice. Den visar att för personer som blivit utsatta för fysisk och psykisk misshandel som barn, ökade risken för att bli omhändertagen för ungdomsbrottslighet med 59 procent. Likaså ökade risken att hamna i vuxenkriminalitet med 28 procent och våldsbrott med 30 procent (Widom & Maxfield, *An Update on the "Cycle of Violence"*, 2001).

När det gäller användning av droger, finns det ett samband med att ha blivit utsatt för fysisk och psykisk misshandel som barn – två tredjedelar av de personer som medverkade i drogrehabiliteringsprogram sade sig ha blivit misshandlade som barn, enligt en studie från National Institute on Drug Abuse (Swan, *Exploring the Role of Child Abuse on later Drug Abuse*, 1998).

Att kunna välja sin ideologi och grupp är en självklar valfrihet i religions- och åsiktsfrihetens namn – så länge vår tro inte skadar andra människor eller samhället är det fritt fram för alla typer av livsåskådningar. Detta är ett av fundamenten i vårt pluralistiska och demokratiska samhälle. Men när en livsåskådning eller ideologi trots allt skadar, förtrycker och förkrämper andra människor? Egentligen borde det vara enkelt, eftersom vårt moderna samhälle har lagar, förordningar och konventioner som ska skydda barn och vuxna från olika typer av övergrepp.

Inte ens religionsfriheten står över lagar som instiftats till människors skydd. Lagen om religionsfrihet står inte över andra fri- och rättigheter och det går inte att göra vad som helst mot sina medmänniskor i religionsfrihetens namn.

Men ska barn verkligen också ha religionsfrihet? Ska barn ha en frihet att välja bort föräldrarnas religion? Detta är en fråga som inte har ett självklart svar, eftersom en del antingen ser det som en självklarhet att barn själva ska kunna välja sin tro, medan andra ser frågan som existentiellt hotfull och oerhört provokativ. Frågan diskuteras

också livligt bland internationella religions- och sociologforskare. Många anser att det är varje människas rättighet att själv ta ställning till vad man vill tro, eller inte tro. Andra ser det som ett hot mot den personliga integriteten och föräldrarätten.

Men faktum är att vi inte äger våra barn. Vi kan inte tvinga på dem vår egen livsmall, formad efter vårt eget livs upplevelser, utan att riskera att skada barnet allvarligt. Även barn har egna åsikter och många funderingar på det andliga området, det kan varje förälder som inte styrt sitt barn alltför hårt i en viss riktning själv konstatera. De funderar också över livets mening och mål i någon form, även om deras åsikter självklart är färgade av sina föräldrar. Religionsfrihet är en frihet – friheten att själv få välja, frihet från indoktrinering och manipulation och frihet från inplanterad skuld och rädsla.

Valet kan jämföras med ett barn som växer upp med föräldrar som tillhör två olika religioner, även om detta hör till ovanligheten. En dag måste barnet ofta själv välja vilken religion som står honom eller henne närmast. Eller sortera bort båda två till förmån för en tredje tro eller ingen tro alls.

Religionsfriheten kan inte användas som ett vapen för att göra människor – barn eller vuxna – ofria, det har oerhört många händelser i världshistorien varit avskräckande exempel på. Religionsfrihet är en rätt för varje människa att själv få välja. I det sammanhanget glömmer många bort att barn och ungdomar också är människor och att vi som vuxna är skyldiga att ge våra barn en "verktygslåda", oavsett den egna livsåskådningen. Det kan innebära en objektiv skolundervisning – där konfessionella friskolor i så fall blir kontraproduktiva – eller föräldrarnas välvilliga inställning till andra människors sätt att tycka och tänka. En dörr måste lämnas på glänt till andra, företrädesvis demokratiska, synsätt, som ger en möjlighet för barnet att själv kritiskt granska olika värderingar. Självklart får och ska vi som föräldrar överföra våra värderingar och världssyn, men vi får aldrig medvetet förhindra att våra barn tänker själva.

I många böcker som behandlar ämnet sekter ägnas mycket tid åt terminologin för sekter och förekomsten av *mind control*, hjärntvätt eller manipulering, tekniker som enligt en del forskare används av många sekter. För de barn som växer upp i dessa miljöer behövs knappast dessa metoder för kontroll och lydnad, åtminstone inte i början av barndomen.

Då räcker det med ett litet barns helt naturliga följsamhet och vilja att uppnå föräldrarnas – eller sektledningens – förväntningar.

Men har ett barn rätt till religionsfrihet i lagens mening? Johanna Schiratzki tar upp frågan i sin bok *Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige – en rättsvetenskaplig undersökning*. Sammanfattningsvis har de svenska lagstiftarna tolkat barns religionsfrihet som en rätt till medbestämmande när barnet har fyllt tolv år, en ömsesidig vetorätt för både barnet och föräldern. Före tolv års ålder bestämmer vårdnadshavaren och en förutsättning är också att båda vårdnadshavarna godkänner en religiös uppfostran. Frågan om barns religionsfrihet kan enligt svensk rätt bara prövas i samband med en tvist om vårdnad och då ska barnets rätt till religionsfrihet vägas mot barnets bästa. I sin bok förklarar Schiratzki att med vår nuvarande lagstiftning, TroL (Lag om trossamfund 1998:1593) får barns religionsfrihet, åtminstone vad det gäller medlemskap i ett trossamfund, ge vika för föräldrarnas rättigheter. Lagen hänvisar istället till de allmänna reglerna om barns och föräldrars ställning i föräldrabalken, FB 6:11.

Visserligen säger 3 § i TroL att ingen mot sin vilja ska behöva vara medlem i ett trossamfund, men i 4 § i TroL avhandlas barns rätt till in- och utträde ur ett religiöst samfund och det slås fast att ett barn som fyllt tolv år inte kan vare sig inträda eller utträda ur ett samfund utan eget *samtycke*. TroL ger barnet rätt till *medbestämmande*, en vetorätt, däremot inte till *självbestämmande*. Schiratzki menar att den enda

situationen där barnet kan utnyttja denna vetorätt är om vårdnadshavaren vill ändra på de rådande förhållandena, genom att låta barnet gå in eller ut ur ett trossamfund.

På samma sätt kan en vårdnadshavare stoppa ett initiativ från barnet. Schiratzki sammanfattar barns rätt till religionsfrihet så här: barnets bästa diskuteras vanligen inte i samband med religion. Barnets bästa nämns till exempel inte i Lagen om trossamfund och barnets rättigheter får enligt svensk rätt stå tillbaka för vårdnadshavarnas rättigheter.

Och som barnrättsjurist Turid Berger också påpekade; i artikel 2 i tilläggsprotokollet till Europakonventionen slår man fast att staten ska respektera föräldrars rätt att tillförsäkra sina barn en uppfostran och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.

Men detta får aldrig kränka de mänskliga rättigheterna./.../

Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.
Copyright Charlotte Essén 2016